

INFORMACIJA U VEZI SA DODIJELJIVANJEM DIREKTNE BUDŽETSKE PODRŠKE EVROPSKE KOMISIJE ZA ODRŽAVANJE SOFTVERSKIH SISTEMA KOJI OMOGUĆAVAJU IMPLEMENTACIJU TRŽIŠTA “DAN-UNAPRIJED” U CRNOJ GORI

Evropska komisija (EK), nakon što je posle naglog skoka cijena električne energije dovedeno u pitanje sigurnost snabdijevanja električnom energijom, a što je dodatno podstaklo inflatorna kretanja, u cilju zaštite poslovanja preduzeća, očuvanja standarda stanovništva i sigurnosti snabdijevanja električnom energijom, kreirala je program podrške.

U vezi sa tim Predsjednica EK Ursula von der Leyen predstavila je 6.12.2022. godine, na samitu EU-Zapadni Balkan u Tirani, paket energetske podrške Zapadnom Balkanu, koji se sastojao od jedne milijarde eura bespovratnih sredstava EU za pomoć Zapadnom Balkanu u rješavanju neposrednih posljedica energetske krize i povećanju otpornosti u kratkom i srednjem roku. Prva polovina paketa se sastojala od 500 miliona eura direktne budžetske podrške za ublažavanje ekonomskog i socijalnog uticaja na ugrožena domaćinstva i mala i srednja preduzeća i podršku energetske tranziciji, dok je preostalih 500 miliona eura bilo namijenjeno za unapređenje projekata iz oblasti energetike.

U sklopu paketa podrške za prevazilaženje energetske krize, EK je Crnoj Gori dodijelila 30 miliona eura. Kao rezultat sveobuhvatnog sagledavanja potrebe stanovništva i privrede, u cilju očuvanja sigurnosti snabdijevanja električnom energijom i životnog standarda, Vlada Crne Gore je na sjednici od 20.01.2023. godine usvojila Informaciju u vezi sa dodijeljivanjem direktne budžetske podrške EK Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize kroz koju su definisani indikatori tzv. Mapa puta za Akcioni plan 2023 – Paket energetske podrške, što je bio obavezan preduslov za sve zemlje da bi se pristupilo zaključenju Finansijskog sporazuma.

Nakon što je 27.02.2023. godine potpisan Finansijski sporazum između ovlašćenih predstavnika EK i Vlade Crne Gore, 23.03.2023. godine Crnoj Gori je na raspolaganje stavljena prva fiksna tranša od 27 miliona eura, dok je druga fiksna tranša u iznosu od 3 miliona eura bila planirana da se stavi na raspolaganje u narednom periodu. Navedena sredstva su prenijeta u budžet Crne Gore nakon čega bi se ista shodno utvrđenoj namjeni povlačila i preusmjeravala za ublažavanje posljedica energetske krize.

Prilikom usvajanja prethodno pomenute Mape puta za Akcioni plan za energetski paket u januaru 2023. godine, nijesu bile uključene sve komponente, pa je konačna struktura potrošnje energetskog paketa definisana usvajanjem Akcionog plana za implementaciju direktne budžetske podrške za prevazilaženje energetske krize od strane Vlade Crne Gore na sjednici održanoj 26.04.2023. godine čime je utvrđena dinamika i način na koji će se dodjeljena sredstva utrošiti.

Kroz 4 mjeru utvrđenu Akcionim planom predviđen je izdatak uslovljen obavezom dvogodišnjeg održavanja softverskih sistema koji omogućavaju implementaciju tržišta “dan-unaprijed” u Crnoj Gori u iznosu od 500.000,00 eura.

Obaveza uspostavljanja tržišta “dan-unaprijed” predstavlja obavezu vezano za pregovaračko poglavlje 15 - Energetika. Organizovanje tržišta “dan-unaprijed” je aktivnost koju u okviru svog poslovanja treba da obavlja društvo “Berza električne energije” DOO Podgorica (BELEN). Tržište

“dan-unaprijed” je tržište koje se u Evropi sprovodi po jasno definisanim kriterijuma, odnosno kompletno jedinstveno evropsko upareno tržište SDAC (Single Day Ahead Coupling), a koje je zasnovano na jedinstvenom algoritmu koji se zove EUPHEMIA (skraćeno od Pan-European Hybrid Electricity Market Integration Algorithm). Pristup tržištu se sprovodi putem kupovine vlasničkog dijela ili zakupa servisa od vlasnika algoritma. Uzimajući u obzir da se cijena ovog algoritma kretala od najmanje 70 mil. eura u 2020. godini, prije pandemije korona virusa i skoka cijene cyber-usluga, jedina opcija koju je BELEN imao po pitanju završavanja svoje obaveze pokretanja tržišta “dan-unaprijed” je bio zakup ovog servisa od nekog od vlasnika algoritma. Činjenica je da ovom implementacijom Crna Gora dobija alat koji je neophodan za uspostavljanje servisa “dan-unaprijed” i da je bilo neophodno pronaći model finansiranja tržišta, dok BELEN ne stekne uslove da postigne likvidnost i uslove za potpunu samoodrživost.

BELEN trenutno svojim aktivnostima može da finansira samo svoje redovne obaveze, međutim problem se javlja sa ugovornom obavezom ka servis provajderima, zbog zakupa servisa, zbog čega je bilo potrebno da se za dvije godine obezbijede sredstva, kako bi se omogućilo izmirenje osnovnih obaveza ka servis provajderu.

Na osnovu procijenjenog izdatka BELEN-a za dvogodišnje održavanje softvera u iznosu od 500.000,00 eura u okviru Akcionog plana predviđeno je da se navedeni izdatak finansira iz sredstava EU. BELEN je pravno lice koje je osnovano u skladu sa zakonom kojim se uređuje organizovanje privrednih društava koje upravlja berzanskim tržištem električne energije. Osnivači BELEN-a su privredna društva u većinskom državnom vlasništvu, i to: “Crnogorski operator tržišta električne energije” DOO Podgorica 18,80%, “Crnogorski elektroprenosni sistem” AD Podgorica 40,60% i “Elektroprivreda Crne Gore” AD Nikšić” 40,60%.

Imajuću u vidu navedeno, kao i činjenicu da su sredstva u sklopu paketa podrške za prevazilaženje energetske krize uplaćena u budžet Crne Gore odakle je potrebno transferom prenijeti BELEN-u, ministarstvo nadležno za energetiku je podnijelo prijavu državne pomoći Agenciji za zaštitu konkurencije. Kako je prilikom izrade Mape puta za Akcioni plan za energetski paket u isti unijet iznos od 500.000,00 eura koji je u tom trenutku bio na osnovu procijenjenog izdatka BELEN-a, prilikom podnošenja Prijave državne pomoći znao se konačan iznos pa je prijava državne pomoći podnijeta na iznos od 541.666,67 eura

U vezi sa tim, odlučujući po navedenoj prijavi Savjet Agencije za zaštitu konkurencije je donio Mišljenje broj: 01-430/23-414/6 od 11.12.2023. godine u kojem se dodjela 541.666,67 eura za potrebe privrednog društva “Berza električne energije” doo, Podgorica za dvogodišnje održavanje softverskih sistema koji omogućavaju implementaciju tržišta “dan-unaprijed” u Crnoj Gori, tretira da nije državna pomoć.

Kao naredni korak Ministarstvo energetike i rudarstava se obratilo Ministarstvu finansija sa zahtjevom da li u okviru Budžeta Crne Gore za 2024. godinu postoje opredjeljena novčana sredstva za potrebe BELEN-a za dvogodišnje održavanje softverskih sistema koji omogućavaju implementaciju tržišta “dan-unaprijed” u Crnoj Gori.

U svom odgovoru od 11.03.2024. godine Ministarstvo finansija je ukazalo da su sredstva za navedenu namjenu planirana Zakonom u budžetu za 2024. godinu na izdatku Tekuća budžetska rezerva u iznosu od 500.000,00 eura i da predlažu da se za navedena sredstva izvrši preusmjeravanje sa Ministarstva finansija na poziciju Ministarstva energetike i rudarstva, a što je potrebno definisati Zaključkom Vlade. Pored ovoga ukazano je na odredbu člana 43 Zakona o

budžetu i fiskalnoj odgovornosti kojom je propisano da je za korišćenje sredstava tekuće budžetske rezerve potrebno pribaviti prethodnu saglasnost Vlade.

Budući da na izdatku Tekuća budžetska rezerva namjenjena za BELEN za dvogodišnje održavanje softverskih sistema postoji iznos od 500.000,00 eura, što je prepoznato i u okviru Akcionog plana, a da postoji stvarna potreba u iznosu od 541.666,67 eura za ovu namjenu, nedostajuća sredstva u iznosu od 41.666,67 eura će se naknadno preusmjeriti, ukoliko na nekoj drugoj poziciji obuhvaćenoj Akcionim planom ne budu utrošena sva predviđena sredstva.